

STENOMUSEEN

Medlemsblad for Steno Museets Venner - Juni 1998 - Nr. 3

Sommer-eksperimenter

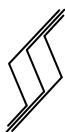
Minieksperimentariet stilles op i sommerferien.

Ligesom sidste år omdanner Steno Museet i sommerferien sin skolestue til et minieksperimentarium. Det vil sige, at ferierende børn – og barnlige sjæle – i hele juli og august har mulighed for at lave spændende eksperimenter om lys og spejlinger, elektricitet og magnetisme, brobyggeri og meget andet. Derved kan børnene lege sig til viden om naturen og samtidig give deres forældre eller bedsteforældre mulighed for at afprøve deres pædagogiske evner. *hb*

Kantede opgaver Brug særudstillingen i matematikundervisningen.

I tilknytning til særudstillingen *Kantede Elementer* har Steno Museets Skoletjeneste udarbejdet to opgaveark, der retter sig mod elever i hhv. 5.-9. klasse og 8. - 10. klasse samt gymnasiet. Opgavearkene kan ligesom de øvrige opgaveark fra Museets Skoletjeneste erhverves ved henvendelse til museet eller hentes i elektronisk form på www.au.dk/stenomus/skoletj.htm. *hb*

STENO MUSEET

C.F. Møllers Alle 100 Universitetsparken, 8000 Århus C
Tlf: 89 42 39 75, Fax: 89 42 39 95
E-mail: stenomus@au.dk
Web: www.au.dk/stenomus

Publikumsundersøgelse

Særudstillingerne og den gode omtale er vigtig.

Stud.mag. Mette Høyrup har i forbindelse med sit praktikophold på Steno Museet lavet en mindre pilotundersøgelse af, hvem der benytter museet, hvorfra de kender det, og hvorfor de kommer. Der er foretaget en foreløbig opgørelse på grundlag af ca. 150 besvarelser fra 1. kvartal 1998.

Det er naturligvis meget begrænset, hvad man kan konkludere på grundlag af det relativt lave antal besvarelser. Men de antyder, at godt halvdelen er kommet for at se museet som helhed, mens knap en femtedel angiver, at de kom specielt for at se særudstillingen om fjernsynets historie, som blev vist på det tidspunkt.

Ca. en fjerdedel af de besvarende havde fået kendskab til museet gennem annoncering og omtale i pressen, hvorimod næsten halvdelen angav, at de havde deres kendskab gennem omtale fra familie eller venner.

Dette tyder på, at venneforeningens medlemmer i høj grad kan støtte museet ved at fortælle om det i deres omgangskreds.

mh & hb

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 3 - 4 gange årlig og sendes til alle foreningens medlemmer.

Redaktion og layout:

Knud Erik Sørensen
Grusdalsvej 30, Egebjerg
8700 Horsens
Tlf. 75 65 63 56

E-mail: k.e.s.@inet.uni2.dk

Kommentarer og stof kan sendes til redaktøren, gerne på elektronisk form.

Billederne

i dette nummer er taget af Hanne Teglhús og viser glimt fra udstillingen *Kantede elementer*, dels fra tilblivelsen, dels fra åbningsdagen.

Sø

Festlig åbning

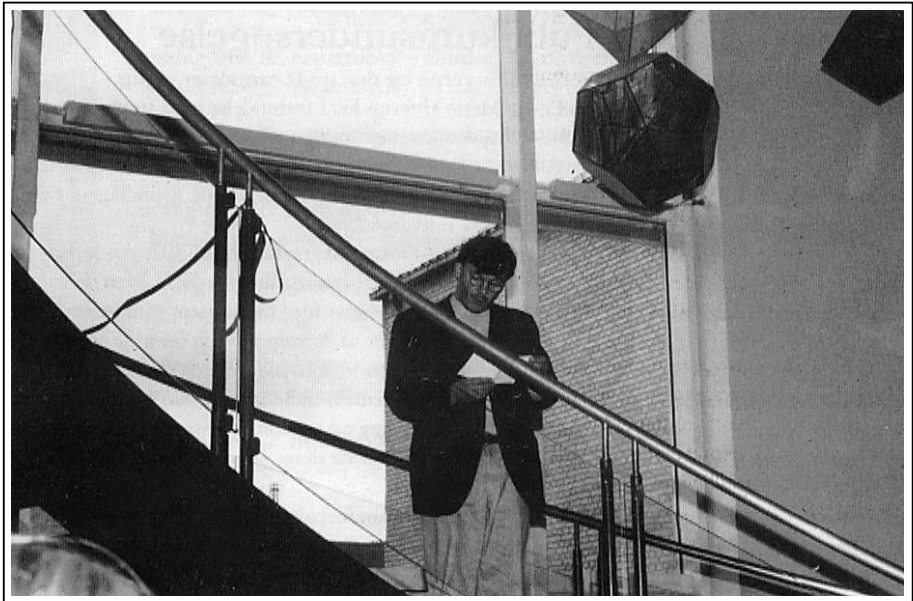
Kulturrådmanden i Århus klippede snoren til sommerens særudstilling.

Efter et par hektiske uger med at pille fjernsynsudstillingen ned og gøre klar til den næste kunne Steno Museet den 28. april åbne *Kantede elementer - En udstilling om geometriske former i kunst, natur og videnskab*.

Først fortalte lektor i matematikhistorie Kirsti Andersen og museumsinspektør Hans Buhl de mange fremmødte lidt om baggrunden for udstillingen. Dernæst holdt kulturrådmænd Niels Erik Eskildsen selve åbningsstalen, som sluttede med, at han klippede den røde snor, som var hængt tværs over det store trappesving op til 1. sal.

Hermed var der adgang til et mindre trakterement og ikke mindst til særudstillingen, som siden åbningen har været ganske godt besøgt. Vi håber naturligvis også, at mange af venneforeningens medlemmer i løbet af sommeren vil have glæde af at se eksemplerne på, hvor udbredt de regulære figurer findes i vore omgivelser, og hvordan de gennem tiderne har været benyttet i kunst og videnskab.

hb

Undervisning i planetarier

Steno Museets planetarium er med sin stjerneprojektor, sin stor-skærmsvideo og mange lysbilledapparater velegnet til at anskueliggøre astronomiske fænomener. Ud over de faste forestillinger om årstidens stjernehimmel kan planetarieret tilbyde en række undervisningsforestillinger om forskellige emner. Desuden kan planetariets astronomer behandle andre temaer på bestilling.

Særforestillinger koster almindelig billetpris (dog minimum 300 kr. pr. forestilling) og skal bestilles senest 14 dage i forvejen på tlf. 8942 3975 (tirsdag til torsdag, klokken 10 - 15) eller e-mail stenomus@au.dk.

hb

Orion Planetarium reddet

Orion Planetarium i Jels har i en årrække haft betydelige økonomiske problemer, men er nu reddet gennem et samarbejde med Aarhus Universitet og Steno Museet.

Siden november 1997 har Orion Planetarium været drevet af Orion II-fonden, hvis bestyrelse har dekan Karl Pedersen, Det naturvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet, som formand. De øvrige medlemmer af bestyrelsen er professorerne Palle Bo Madsen og Karl Anker Jørgensen, samt forstander Anne Marie Morris, Rødding Højskole, direktør Kr. Peder Moesgaard, Steno Museet og lærer Olav Finnemann, Rødding Kommune.

Den daglige ledelse af planetarieret varetages af astronom Lars Pedersen, Ph.D., der tidligere har virket som planetarieassistent ved Steno Museet.

Det er fondens formål at formidle kendskab til naturvidenskabelige metoder og forskningsresultater. Dette opnås bl.a. gennem driften af planetarieret, afholdelse af udstillinger, foredrag o.l. samt udgivelse af oplysende materiale. Hovedindsatsen sker i det sønderjyske område og i samarbejde med kultur- og undervisningsinstitutioner i området.

Virksomheden udøves desuden i samarbejde med Steno Museet og Aarhus Universitets naturvidenskabelige fakultet. Samarbejdet med Steno Museet omfatter blandt andet produktion og udveksling af planetarieforestillinger som *Danmark i rummet*, *Ole Rømer* og en familieforestilling til sommerperioden 1998, udlån af udstillinger, f.eks. Miniekperimentarieret, samt teknisk og administrativ rådgivning. Steno Museet byder den nye samarbejdspartner velkommen!

kpm

Bøger

Steno Museets Venner har udgivet en lang række bøger, hvoraf flere er udkommet i reviderede udgaver.

- Hemming Andersen: *En videnskabsmand af rang, Adam Wilhelm Hauch, 1755-1838.*
- Kirsti Andersen: *Hvor kommer vektorerne fra?*
- Kirsti Andersen (red.) G.F.A. *L'Hospital: Analyse af de uendeligt små størrelser.*
- Kirsti Andersen (red.) *Christiaan Huygens: Om Regning på Lykkespil.*
- Hans Buhl: *To veje til fjernsynet.*
- Hans Buhl: *Tycho Brahe: Liv, gerning og instrumenter. Kommenterede og bearbejdede uddrag af Tycho Brahes Mechanica.*
- Kate Grønlund og Olaf Pedersen: *Hvad et kobberstik kan fortælle.*
- Ole Knudsen: *Elektromagnetisme 1820-1900.*
- Keld Nielsen: *Hvordan Danmarkskortet kom til at ligne Danmark.*
- Olaf Pedersen: *Tycho Brahe og astronomiens genfødsel.*
- Olaf Pedersen: *Niels Stensens videnskabelige liv.*
- Pia Villadsen: *Det periodiske systems historie.*
- Peter Øhrstrøm: *Tidens gang i tidens løb.*

Flere nye titler er under forberedelse. Bøgerne kan købes eller bestilles i Steno Museets butik.

Sø

Generalforsamlingen onsdag d. 25. marts 1998

Dagsorden

1. Valg af ordstyrer
2. Formandens beretning
3. Fremlæggelse af regnskab
4. Kontingent
5. Orientering om aktiviteter på Steno Museet
6. Valg af bestyrelsesmedlemmerne
7. Valg af suppleanter
8. Valg af revisor og revisorsuppleant
9. Eventuelt

Ad 1

Kr.P. Moesgaard blev foreslået og valgt til dirigent. Han konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet.

Ad 2

Formanden, Poul Hartvig, indledte sin beretning med en omtale af foreningens bogudgivelser. Som sin første opgave skulle den kommende bestyrelse tage stilling til et par manuskripter, der kunne blive til nye titler i bogkataloget. Han fortalte, at Peter Øhrstrøms bog *Tidens gang i tidens løb* snarest ville blive genoptrykt.

Derpå omtalte Poul Hartvig to nye forhold. Det første var *STENOMUSEN*, nyhedsbrevens afløser. Her takkede han Knud Erik Sørensen for det store arbejde, som denne havde lagt i de første numre af bladet.

Det andet drejede sig om gymnasieskolernes efterårsmøde, hvor foreningen for første gang havde været repræsenteret.

Denne synliggørelse havde dels givet en række nyttige kontakter, dels øget kendskabet til museet.

Beretningen blev godkendt.

Ad 3

Kassereren, Poul Gade, præsenterede regnskabet for 1997. Overskuddet på næsten 40.000 kr. skyldtes især kontingent og værdistigning på aktier og obligationer.

Vedrørende den første post gjorde han opmærksom på, at der her indgik 1.100 kr., som var kontingent for 1998. På indtægtssiden trak Poul Gade også bogsalget frem. Det havde i 1997 udgjort ca. 10.000 kr., hvilket var på linie med tidligere år. Bogbeholdningens værdi var den 7.1.1998 opgjort til 31.970 kr. Regnskabet blev godkendt.

Kr.P. Moesgaard glædede sig over, at Steno Museets Venner var i besiddelse af en pæn formue. Han informerede generalforsamlingen om, at der på museet var nedsat et udvalg,

hvis mål var udgivelse af et katalog. Han fandt det oplagt, at foreningen økonomisk støttede et sådant projekt.

Endelig kunne Poul Gade oplyse, at medlemstallet dags dato var på 303, hvilket kun var et enkelt medlem mindre end på samme tidspunkt sidste år.

Ad 4

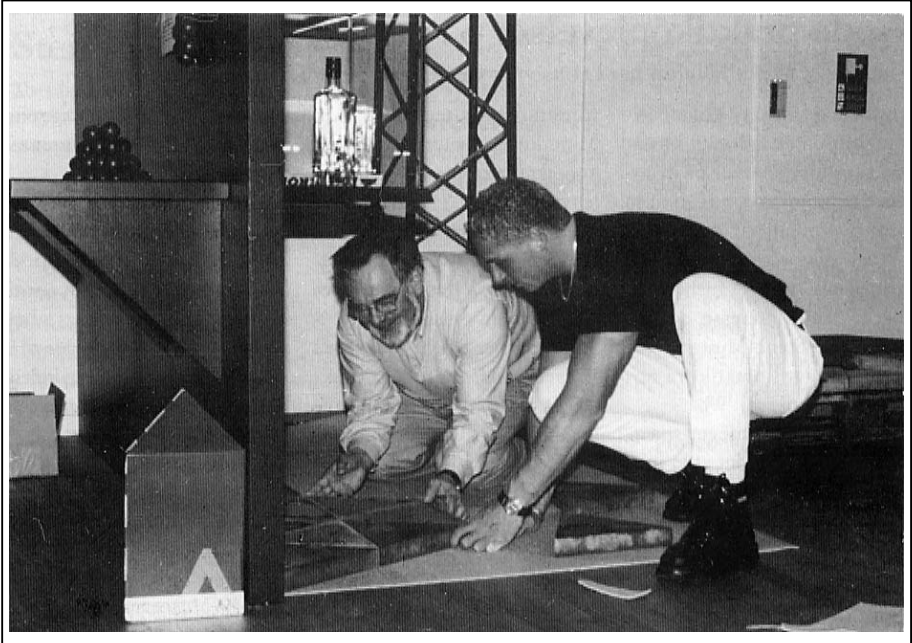
Bestyrelsens forslag om uændrede kontingentsatser for 1999 blev vedtaget.

Ad 5

Kr.P. Moesgaard startede orienteringen om aktiviteterne på museet med besøgstallet for 1997. Det havde været på 36.000 og udvist samme tendens som på landets øvrige museer, nemlig en svag tilbagegang. Han var ikke i tvivl om, at dette skyldtes den varme sommer. Til gengæld udtrykte han tilfredshed med, at antallet af skolebesøg var stabilt.

Derpå gennemgik han indsatsen på udstillingsområdet. Ud over særudstillingerne havde man sat flere mindre projekter i scene. Det var bl.a. sket, fordi året havde været rig på begivenheder, som kunne relateres til museets arbejdsfelt og nævnte som eksempler hjerneåret og nobelprisen til en forsker på byens universitet.

I den forbindelse pegede han på, at presset for at få museet

til at påtage sig opgaver havde været så stort, at medarbejderne havde følt sig stresset, fordi der ikke var resurser til at realisere alle ønsker.

Kr.P. Moesgaard beskrev derefter kommende aktiviteter. Efter udstillingen med *Skærm billeder* vil man på en særudstilling behandle *Kantede elementer, geometriske former og regulære polyedre*, som han udtrykte det. Fra september til november er lokalerne hyret af Aarhus Universitet til en udstilling om universitetets 70 års jubilæum. Han sluttede med en omtale af nogle planer for 1999, men understregede, at disse kun kunne føres ud i livet,

dersom man opnåede økonomisk støtte til gennemførelsen.

Ad 6

To medlemmer var på valg, men kun Knud Erik Sørensen ønskede at fortsætte. Den ledige bestyrelsespost blev besat af Hans Buhl.

Ad 7

Som suppleanter genvalgte Laila Zwisler, medens Olaf Myhre Jensen nyvalgte.

Ad 8

Som henholdsvis revisor og revisorsuppleant genvalgte C.M. Taisbak og Jesper Lützen.

Ad 9

Under eventuelt takkede formanden Jørgen Jensen for 10 års arbejde i bestyrelsen. JJ

Bestyrelsen

På et konstituerende bestyrelsesmøde ønskede Poul Hartvig at trække sig som formand. Posten blev overtaget af Knud Erik Sørensen. Museumsinspektør Hans Buhl valgtes som næstformand, Poul Gade fortsatte som kasserer, og Bjarnig Grøn overtog sekretærposten. Den nyvalgte suppleant Olaf Myhre Jensen er læge og formand for Jysk Medicinhistorisk Selskab. SØ

Gode praktikoplevelser på Steno Museet

Stud. mag. Mette Høyrup har i et halvt år været praktikant på Steno Museet.

Jeg læser historie og religionsvidenskab og er lige gået i gang med at skrive speciale på historie. Gennem min uddannelse som historiker har jeg så vidt muligt beskæftiget mig med mentalitets- og sygdomshistorie. Det er denne interesse, der har ført mig til Steno Museet, hvor jeg har været i praktik fra november '97 til maj '98.

Det har været meget spændende og udbytterigt at få mulighed for at lære museet at kende indefra.

I praktikperioden har jeg hovedsageligt beskæftiget mig med registrering og kustodearbejde. Bl.a. har jeg registreret det meste af den medicinhistoriske billedsamling indeholdende plakater, portrætter, reproduktioner,

fotografier og tegninger m.v. Mine kustodevagter har givet kontakt med museets gæster, og jeg har startet en pilotpublikumsundersøgelse for at få et bedre indblik i, hvem der benytter museet, og hvor de har deres viden om museet fra.

Derudover har jeg deltaget i konserveringsopgaver på værkstedet og opbygget miniudstillinger ved kantinen på Institut for Fysik og Astronomi og i Steno Museets forhal.

I marts fik jeg mulighed for sammen med andre af museets medarbejdere at deltage i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings formidlingsmøde på Fuglsøcentret.

Mødet, der i år handlede om særudstillinger, var meget spæn-

dende og har bidraget væsentligt til min viden om museumsverdenen.

Jeg har været meget glad for mit praktikophold på Steno Museet. Det har givet mig indblik i museumsverdenen samtidig med, at jeg har kunnet arbejde tværfagligt med sygdomshistorie, hvilket er den gren indenfor historien, jeg finder mest interessant.

Derudover har museets medarbejdere været meget venlige, åbne og villige til sætte mig ind i deres arbejdsområder.

Derfor vil jeg gerne sige tak til Steno Museets medarbejdere! De bærer en stor del af „skyllden” for, at mit praktikophold har været en så positiv og lærerig oplevelse. *mh*

Steno Forelæsninger

Torsdag d. 11. juni

Docent, dr. scient., Preben Hvelplund, "Det smukkeste molekyle – om C60". I 1996 blev Nobelprisen givet for opdagelsen af et nyt geometrisk smukt molekyle – C60, som formodes at have store anvendelsesmuligheder. Efter første del af foredraget fremvises en udstilling om emnet på Fysisk Institut, og bagefter bliver der mulighed for at se, hvordan C60-forskningen foregår på Aarhus Universitet.

Torsdag d. 10. september

Lektor, dr. scient. H.C. Hansen, "Vindmøller og Grundtvigianisme – Poul la Cour som opfinder og folkeoplyser". Hvordan kan det være at Askov Højskole i 1890'erne blev centrum for udviklingen af det moderne vindkraftværk? Hvordan fandt det grundvigske sammen med det teknisk naturvidenskabelige, og fik det nogen varig betydning?

Torsdag 8. oktober

Lektor, cand. scient. og Ph.D. Bjarne Toft, "1871". Foredraget handler om det Moderne Gennembrud set med matematiske øjne. Året 1871 er bemærkelsesværdigt i Danmarkshistorien. Det er året, hvor Georg Brandes lancerer sit Moderne Gennembrud, hvor Socialdemokratiet, Dansk Kvindesamfund og Den Danske Bank grundlægges. I matematik sker der et generationsskifte, som også får vidtrækkende konsekvenser.

Torsdag 12. november

Lektor, cand. scient., Erik Thomsen, "Fossilers betydning". Fossiler kan give mange oplysninger om Jordens og livets udvikling, herunder naturkatastrofer og om, hvordan livet har påvirket Jorden. Fossiler spiller tillige en vigtig rolle i den moderne klimaforskning, der forsøger at forklare de sidste millioner års voldsomme klimasvingninger på Jorden.

Torsdag 10. december

Lektor, lic.scient., Henry Nielsen, "Risø og atomkraften – til samfundets tarv". Opbygningen af atomforsøgsstationen Risø blev påbegyndt i 1956 efter ihærdigt forarbejde af bl.a. Niels Bohr. Risøs forskere arbejdede de første tyve år på en række projekter, der sigtede mod at skaffe Danmark atomkraft. Disse projekter mislykkedes alle. Hvordan kunne dette ske i Niels Bohrs fædreland?

Foredragene starter kl. 19.00 på Steno Museet. Dørene åbnes kl. 18.40.

jt

Planetariet i

sommer

Ny forestilling under forberedelse.

Planetariet viser forestillingerne *Sommerstjerner og Danmark i Rummet* hele sommeren. Desuden arbejder vi sammen med Orion Planetarium i Jels på en forestilling for mindre børn med arbejdstitlen *Lillestump kan ikke sove*.

Hovedpersonen, Lillestump, er en bamsepige, som ikke kan sove aftenen før sin 6 års fødselsdag. Hun kommer med Bamsefar ud i haven for at se stjerner, og her hører hun om Store Bjørn og Lille Bjørn. Der er ikke fastlagt en premieredato endnu. Vi påtænker inden premieren at udsende de to sange, som indgår i forestillingen til lærere og pædagoger på bånd eller som becifret node.

De velbesøgte Fuldmåneaftener fortsætter også sommeren igennem. Torsdag den 9. juli vises *Collager 1-4* med musik af Michael Nyvang og billeder af Kjell Yngve Petersen. Programmet for lørdag den 8. august og søndag den 6. september er ikke fastlagt endnu.

ojk

Onsdag den 29. april – søndag den 30. august

„Kantede elementer“. Særudstilling om geometriske former i kunst, natur og videnskab.

Lørdag den 27. juni – søndag den 30. august

Minieksperimentarium i skolestuen. Se artiklen på forsiden.

Søndage i juli og august, kl. 12:00

Museumsgartner Lisa Rasmussen viser rundt og fortæller om de mange spændende planter i den medicinhistoriske urtehave.

Torsdag den 9. juli, kl. 20:00 og 21:30

Fuldmåneaften i planetariet: *Collager 1-4* med musik af Michael Nyvang og leder af Kjell Yngve Petersen.

Lørdag den 8. august, kl. 20:00 og 21:30

Fuldmåneaften i planetariet. Programmet er endnu ikke endeligt fastlagt.

Søndag den 6. september, kl. 20:00 og 21:30

Fuldmåneaften i planetariet. Programmet er endnu ikke endeligt fastlagt.

Torsdag den 10. september, kl. 19:00

Stenforelæsning ved lektor, dr. scient. H.C. Hansen, „Vindmøller og Grundtvigianisme – Poul la Cour som opfinder og folkeoplyser“.

Torsdag den 10. september – søndag 22. november

Særudstilling i anledning af Aarhus Universitets 70 års jubilæum.

Tirsdag den 22. september – søndag den 25. oktober

Plancheudstilling: „Farven og lyset - studier i Goethes farvelære“ af Lone Schmidt.

Lørdag den 26. september – søndag den 4. oktober

Minieksperimentarium i forbindelse med Dansk Naturvidenskabsfestival.

Torsdag den 8. oktober, kl. 19:00

Stenforelæsning ved lektor, cand. scient. og Ph.D. Bjarne Toft, „1871“.

Lørdag den 10. oktober – søndag den 18. oktober

Efterårsferiearrangement med bl.a. Minieksperimentarium.

Torsdag den 12. november, kl. 19:00

Stenforelæsning ved lektor, cand. scient., Erik Thomsen, „Fossilers betydning“.

Torsdag den 10. december, kl. 19:00

Stenforelæsning ved lektor, lic.scient., Henry Nielsen, „Risø og atomkraften – til samfundets tarv“.